

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

Правовий менеджмент податкової міліції – це узаконений соціально-правовий інструментарій у податковому праві, який скерований на управління суспільними процесами та підтримання економічної рівноваги в державі спеціальними засобами.

Правовий менеджмент податкової міліції визначають відповідні принципи, тобто соціальні засади менеджментської діяльності у площині податкового права. На нашу думку, до таких основних принципів належать: народний менеджмент, правова функціональність, реформісткість, інноваційність, повага до прав громадянина, етичність, ментальність особистості.

Так, народний менеджмент передбачає жертвовну працю, працю на податок, який набуває виразу вдячної жертви за надану можливість людині отримувати матеріальні блага. Складаючи жертву роботодавцям, людина відтак пам'ятає про свою постійну зобов'язаність, свій священний обов'язок жертвувати результатами своєї праці у вигляді вдячності. Причому людина здавна виробила у собі такі позитивні дії, як позички без процентів, формування запасу матеріальних благ, виходячи з потреби, тощо. Адже позичаючи гроші чи інші матеріальні цінності під проценти, людина здійснює насильство над іншою людиною, яка потрапила в скрутне становище, використовує її безпорадний стан для власного збагачення. У свою чергу боржник при можливості може добровільно віддячити за чуйність, розуміння ситуації, але це не обов'язково мусить бути матеріальна відплата. У народі більше цінується духовна вдячність, повага, піднесення авторитету тощо.

Тим самим народний менеджмент, який складався віками, має велику силу, він управляє життєдіяльними процесами, регулює складними соціальними явищами і в окремих моментах набуває форми податкового менеджменту. Податковий менеджмент (як наслідок народного менеджменту) відображає психологізацію та соціалізацію у відповідь на суспільну потребу. Людина розуміє, що це суспільна вимога, яка є однією з рушійних сил взаємостосунків та й буття взагалі. Таким чином, податковий менеджмент відображає співвідношення офіційного та неофіційного права. Більше того, у випадку узаконення неофіційного права, визнаного членами суспільства, отримується всенародне схвалення й офіційне визнання своєї кровної повинності.

Принцип правової функціональності підкреслює залежність від суспільства людини, яка покликана контролювати справляння податків. Це свого роду усвідомлення свого призначення, яке схвалюється більшістю, оскільки приносить користь загальній справі. Працівник податкової міліції відчуває свою залежність від добробуту народу. Він стає часто жертвою

правового менеджменту заради відновлення чи встановлення правової рівноваги.

Слід наголосити, що правова функціональність визначає правовий менеджмент податкової міліції як системну концепцію. Своєрідна правова системність інтегрує індивідуальне і колективне. Тоді людина розуміє, що її діяльність впливає на загальний стан, і тому системний підхід завершується формуванням відповідної податкової свідомості. А податкова свідомість до певної міри забезпечує систему податкових повинностей, які переходять згодом у правову звичку.

Розглядаючи принцип реформісткості правового менеджменту податкової міліції, наголосимо на еволюційності. Адже дії працівника податкової міліції матимуть більший успіх, коли платник податку відчуватиме природність, а не штучність впливу. Розуміння ситуації полягає у забезпеченні правової свободи платника. Однак правову свободу слід розуміти не в буквальному значенні, а в аспекті умов, сприятливих для своєї повинності. Іншими словами, правовий менеджмент працівника міліції побудований на природній гнучкості, можливості проявляти альтернативність тощо. Саме так відбувається реформістська діяльність, за допомогою якої здійснюється варіантність в управлінській ситуації. Працівник міліції діє не однотипно, а більш колоритно, системно, створюючи умови для внесення певних змін у податкову систему, що підносить моральну зацікавленість у платників податків.

Наступним принципом податкового менеджменту податкової міліції є інноваційність. Справа в тому, що податкове право характеризується певною динамічністю, що підсилюється відповідним менеджментом. Тому працівник податкової міліції здійснює своєрідне винахідництво, необхідну евристичність. Причому інноваційність здійснюється у правовому полі, в межах правового почуття з метою задоволення не тільки державних інтересів, а й виважених народних інтересів.

Інноваційність тісно пов'язана з ринком у правовому менеджменті. Адже, як зазначає Й.С.Завадський, в менеджменті з кожним роком зростає роль ринку, оскільки перехід до ринкової економіки в Україні є ключовим питанням проголошених реформ. А ринок – це сукупність соціально-економічних відносин у сфері обміну, взаємодія між продавцями і покупцями, що має характер бізнесової реальності. Тому ринок можна розглядати як механізм, який через ціни регулює і координує дію продавців і покупців, використовуючи їх прагнення до вигоди. Ринок також виконує важливу розподільчу функцію, встановлюючи необхідні пропорції у суспільному процесі відтворення, забезпечує гармонізацію її складових частин, стимулює економічне ведення господарства, постійну раціоналізацію всіх видів діяльності, здійснення ефективних змін і нововведень [3, с. 82].

Ринок у правовому менеджменті податкової міліції супроводжується відповідною інноваційною культурою. Г.В.Щокін вважає, що інноваційна

культура покликана підтримувати пошук нових пропозицій, нестандартних ідей та ініціатив [10, с. 318]. Тобто інноваційна культура працівника податкової міліції скерована в бік удосконалення системи справляння податків та механізму реалізації державних вимог щодо ринкових відносин.

Важливим принципом правового менеджменту податкової міліції є повага до прав громадянина. Незважаючи на режим оподаткування, його жорстокість та інколи постійність чи незбалансованість, працівник міліції своїми діями повинен постійно здійснювати та забезпечувати повагу до реалізації громадянами своїх прав. У сучасній податковій системі важко відстежити справедливість, тому громадяни шукають правових шляхів відстоювання своїх законних, а часом і природних прав, виходячи інколи з практики здорового глузду. Менеджментський підхід працівника міліції сприяє дотриманню розумних інтересів громадянина, підтриманню його вимог. Адже громадяни України своєю самовідданою працею в більшій чи в меншій мірі виконують своє зобов'язання перед державою, не отримуючи часом взаємності. Тому у менеджментській діяльності повинно панувати відчуття невиконання державою своїх функцій як правової держави, де повсюдно здійснюється соціальний захист, забезпечуються права громадян. Тим більше, до цього зобов'язує демократичний, реформістський режим державного управління.

Розглядаючи такий принцип, як етичність, слід наголосити, що діяльність податкової міліції ґрунтується також на моральних нормах. Доброзичливість, безкорисливість, чесність та інші моральні чесноти забезпечують високий рівень правового менеджменту. Іншими словами, правові цінності професійних дій податківців полягають не в силових діях, а в переконаності досягнення життєво важливої мети, у мотиваціях.

Мотивація, як пише Й.С.Завадський, це процес спонукування людини або групи людей до досягнення мети організації, який включає в себе мотиви, інтереси, потреби, захоплення, мотиваційні установки або диспозиції, ідеали і т.п. У широкому розумінні мотивація іноді визначається як детермінація поведінки взагалі [3, с.144]. Тобто, спонукування громадян чи юридичних осіб до справляння податків є етичним принципом податкової міліції.

Домінуючим, на нашу думку, принципом правового менеджменту податкової міліції є ментальність особистості. Мова йде передусім про ментальність податківця-юриста, його особисті якості.

Як вказує М.П.Лукашевич, менталітет особистості – це інтегральна характеристика інтелектуальних здатностей особистості бачити та вирішувати проблеми відповідного рівня труднощі, соціальної, теоретичної і практичної значимості [4, с. 214]. Результативність професійної діяльності у сфері дії податкового права залежить від індивідуальної характеристики працівника міліції. Тобто, податкові відносини не стільки залежать від правової бази, скільки від тих, хто здійснює контролюючу діяльність. Тим більше, що менеджментська діяльність скерована передусім на особу, її

менталітет. Принагідно зазначимо, що ментальність людини змінити не так легко. Ще тяжче змінити ментальність працівника податкової міліції. Адже, крім вроджених природних інтелектуальних і духовних характеристик, в ньому міцно вкорінюються негативні соціально-професійні феномени. Сформований раніше негативний стереотип поведінки працівника міліції практично залишається впродовж всієї його професійної діяльності. Лише в небагатьох випадках, під впливом сильнодіючих позитивних факторів можна змінити ментальність людини. Тому правовий менеджмент ґрунтується вже на сформованому позитивному менталітеті працівника податкової міліції.

Звичайно, розглянуті принципи є далеко не повними. Можна вести мову також про державну необхідність, вимушеність, конфіденційність, комунікабельність, інформативність, аналогічність, індивідуальну та колективну відповідальність тощо. Однак і цього, на наш погляд, достатньо, щоб підкреслити важливість формування здорових підвалин правового менеджменту податкової міліції.

Правовий менеджмент податкової міліції характеризується певними функціями. В цілому, як зазначається у спеціальній літературі, функції менеджменту – це види цілеспрямованої діяльності щодо керованого об'єкта, зумовлені кооперацією і поділом праці серед управлінського персоналу. Вони взаємообумовлюються і взаємозв'язуються складовими частинами процесу управління, які водночас відрізняються і мають свої межі. Кожній функції властиве замкнуте коло робіт (підфункцій), що об'єднуються спільністю значення і виконують певну роль у менеджментській діяльності. Функції певним чином класифікуються. Нині в літературі зустрічається понад 50 класифікацій функцій менеджменту. Функції можуть об'єднуватись у певні групи, наприклад: за об'єктом управління, за характером діяльності, за впливом на окремі стадії виробничого процесу [3, с.51-52].

Діяльність податкової міліції є різновидом соціальної діяльності, що підкреслює схожість функцій. Так, Г.П.Медведева вважає, що основними функціями етики соціальної роботи є такі: оціночна, регулятивна, організаційна, управляюча, мотиваційна, координаційна, регламентуюча, відтворююча, виховна, комутативна, оптимізуюча, стабілізуюча, раціоналізуюча, превентивна, прогностична, дозволу протиріч, інформаційна, соціальна, соціалізуюча [5, с.56-57].

Однак податкова міліція виконує більш специфічні завдання, тому функції її правового менеджменту будуть більш конкретні. На нашу думку, до основних функцій правового менеджменту податкової міліції слід віднести: покращення податкової політики в державі, спонукання платників податків до виконання громадянського обов'язку, свідоме управління процесами життєдіяльності людини, охорону вільного волевияву у правовому полі ринкової економіки, управління конфліктами у податковому праві.

Функцію покращення податкової політики в державі ми вважаємо основною, оскільки вона впливає із конституційних засад. Йдеться про послідовну діяльність держави, її курс у формуванні передусім дохідної частини державного бюджету, що є найбільш пріоритетним напрямком податкової політики. Отже, податкова політика зводиться в кінцевому результаті до фіскальних (бюджетних) показників, яких повинні досягати працівники податкової міліції. Правовий менеджмент працівника податкової міліції скерований, таким чином, не тільки на виконання певних податкових програм, а й на внесення коректив у їх складання. На основі забезпечення вищих державних органів соціально-правовими фактами у податкових відносинах, зазначення причин незадовільного фіскального поповнення і відбувається пізнання правової дійсності. З врахуванням встановленої істини можливе повніше утвердження в житті суспільства нормативних засад податкової політики. Тим самим здійснюється такий регулятивний вплив на суспільні відносини, якого вимагає суспільне буття, реальна дійсність. Правовий менеджмент, таким чином, має можливість скерувати податкову політику у конституційне русло.

Розглядаючи таку функцію, як спонукання платників податку до виконання громадянського обов'язку, слід підкреслити важливість відтворення традиційної податкової системи в Україні. Адже податкова система в Україні пройшла довгий шлях розвитку і становлення. Тому ті позитивні характеристики, які були позитивно сприйняті населенням, слід покласти в основу правового менеджменту діяльності податкової міліції. Завдяки цьому відбуватиметься спонукання громадян свідомо, з почуттям моральної відповідальності ставитись до справляння податків. Таке спонукання формує певний громадянський обов'язок, який відображає фіскальну цінність держави. Населення повинно усвідомити необхідність податкової діяльності, податкового менеджменту без відповідного державного тиску. Саме податковий менеджмент здатний забезпечити правовий менеджмент податкової міліції спонукальною дією для громадян.

Суть свідомого управління процесами життєдіяльності людини полягає у своєрідному менеджментсько-правовому етикеті; етичній регламентації податкової діяльності. Іншими словами, менеджментська діяльність працівника податкової міліції має за мету вплив на етичне мислення громадян, вироблення такої державної поведінки, яка б забезпечила їм нормальну життєдіяльність. Відома теза: - "за все треба платити" - повинна стати етичним правилом, а не примусом. Громадяни, діючи згідно з цією тезою, самостійно регламентують свій податковий обов'язок, вважають його частиною життєдіяльності. Отже, працівник податкової міліції впливає своєю поведінкою на громадян, внаслідок чого вони максимально використовують свої власні можливості для самовизначення у податковій політиці держави.

Охорона вільного волевияву у правовому полі ринкової економіки є важливою функцією правового менеджменту податкової міліції. Адже, як вказує Дж.Е.Мур, вирішення проблеми, чи маємо ми вільний волевияв чи ні, залежатиме від того, чи впливає саме слово “можемо” для позначення дійсної можливості. Якщо навіть ми вирішимо, що дійсно в багатьох випадках ми можемо, в певному значенні цього слова, робити те, що не робимо, то і саме це рішення ще не означає, що ми маємо вільний волевияв [7, с.305]. Тобто, акти волі громадянина залежать від стану ринкової економіки, від її правової врегульованості. У якому випадку громадянин міг би справити податки, а в якому - ні, залежить передусім від самої реальної можливості. Цю можливість визначає правове поле ринкової економіки. Однак правовий менеджмент податкової міліції забезпечує виконання цих можливостей. Охороняючи вільний волевияв людини, працівник міліції створює для неї умови щодо повного зорієнтування з наступним прийняттям принципового рішення. Почуття вільного вияву волі у платника податку породжує впевненість, економічно-фінансову самостійність, яка характеризується автономністю. Але саме почуття автономності приносить громадянину моральне задоволення, яке згодом знаходить вияв у виконанні податкової повинності. Тому цінність даної функції полягає в тому, що працівник міліції, захищаючи правову свободу платника податку, підводить його до можливості діяти недвозначно.

У податковому праві чи не найчастіше виникають конфлікти, які потребують управління з боку податкової міліції. Цю функцію можна розглянути у двох аспектах: регулювання конфліктами у податковому праві (внутрішній аспект); регулювання конфліктами у кодї реалізації (використанні) податкового права (зовнішній аспект). Внутрішній аспект скерований на ліквідацію прогалин у праві (законодавстві), на правову інтеграцію та правову рівновагу між офіційним та неофіційним правом, на логіку права. У даному випадку правовий менеджмент ґрунтується на певних якостях права, до яких С.С.Алексєєв відносить всезагальність, рівноважність, визначеність, міцність та надійність [1, с. 242].

Зовнішній аспект управління конфліктами у податковому праві потребує від працівника податкової міліції мистецтва спілкування як важливої форми взаємодії осіб у податкових відносинах, включення у процес передавання менеджментом ідей права, духу податкового права. Названа функція виробляє варіаційні та компромісні методи у реалізації норм податкового права, оскільки більшість громадян все частіше проявляють незадоволення офіційним податковим правом. Отже, взаємозв'язок і взаємозалежність між конфліктологією та менеджментом працівник податкової міліції повинен творчо використовувати, що дає можливість зробити правовий примус більш регульованим та більш цінним.

Звичайно, важливим є піднесення ефективності розглянутих функцій, яка залежить перед усім від держави. П.А.Сорокін вказує, що ефективність

функцій залежить від ступеня розумності самої державної влади і доцільності її політики; від рівня культури та цивілізованості суспільства; від того, яка галузь суспільних відносин регулюється державою та за яких обставин [9, с. 357].

Отже, сутність та детермінанти правового менеджменту податкової міліції полягають у поліпшенні використання можливостей податкового права у сучасній ринковій економіці. Інакше - правовий менеджмент як містецтво, здійснюючи економічну рівновагу в суспільстві, виконує стратегічне завдання. Це означає, що у діяльності податкової міліції він отримує професійну модифікацію у вигляді детермінації поведінки працівника податкової міліції.

Список літератури:

1. Алексеев С.С. Право: азбука-теория-философия. Опыт комплексного исследования. М., 1999.
2. Виханский О.С. Наумов А.И. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс. Учебник. М., 1995.
3. Завадський Й.С. Менеджмент: Management. К., 1998.
4. Лукашевич Н.П. Теория и практика самоменеджмента. К., 1999.
5. Медведева Г.П. Этика социальной работы. Учеб. пособие. М., 1999.
6. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Пер. с англ. М., 1992.
7. Мур. Дж.Э. Природа моральной философии/ Предисловие А.Ф.Грязнова и Л.В.Коноваловой. Пер. с англ. М., 1999.
8. Радугин А.А., Радугин К.А. Введение в менеджмент: социология организаций и управления. Воронеж, 1995.
9. Сорокин П.А. Формы государства // Хропанюк В.Н. Теория государства и права / Хрестоматия. Учебное пособие. М., 1998.
10. Щекин Г.В. Как эффективно управлять людьми: психология кадрового менеджмента. Науч.-практ. пособие. К., 1999.

Надійшла до редколегії 31.01.2000